

2017 – Historiens år

2017 er blevet kaldt Historiens år. Ikke fordi året nødvendigvis selv vil gå over i historien; men fordi der i år er sat fokus på fortiden. Dels er der mange anledninger til at markere historiske begivenheder som f.eks. 100-året for salget af de Dansk-Vestindiske øer og 500-året for Reformationen, dels er DR, Nationalmuseet og Slots- og Kulturstyrelsen gået sammen om initiativet »Historier om Danmark«, hvoraf første del allerede har været vist i fjernsynet, og hvor en fortsættelse forventes sendt fra efteråret.

Jungshoved Menighedsråd vil også gerne være med til at formidle noget af vores lokalhistorie.

Som bekendt findes der flere pælespærringer i Jungshoved Nor ud for Slotsbanken. Den ældste er dateret til år 330, dvs. fra Romersk jernalder, og en anden sejlspærring er dateret til 980, dvs. samme tid som Gorm den Gamle og Harald Blåtand, hvor vi fik Danmarks dåbsattest i form af Jellingstenen. Den yngste spærring er dateret til 1200-tallet og altså samtidig med Jungshoved Slot.

Så der har levet mennesker på Jungshoved i oldtiden, hvilket kæmpehøje i vores område også tyder på. En af de bedst bevarede er Mislehøj, der stammer fra Bronzealderen 1700 f.Kr. – 500 f.Kr.

To ældre skildringer af vor egnshistorie

Nicolai Jonge (29. august 1727 – 24. april 1789) var en dansk præst og forfatter, og han dyrkede særligt Geografien.

Han præsteviedes først i 1762, hvor han blev sognepræst i Allerslev Sogn, og hvor han fungerede til sin død. På tavlen med navnene på "Præster ved Allerslev Kirke" står opført: 1762 – 1789 Nicolai Pedersen Jonge.

I hans værk Danmarksbeskrivelse fra 1777 ("Kongeriget Danmarks Chorographiske Beskrivelse") hedder det om Allerslev og Jungshoved sogne:

9) **Allersløv- eller Allesløv-Sogn.** Dertil hører Kirkebyen Allersløv, som har 14 Gaarde, en privilegeret Kroe, et Eiendomssted med 6 Huse, saa og 10 Huusmænd, samt Degneboligen. Rekende-Bye, som har 3 Gaarde, saa og Præstegaarden, samt 6 Huse. Tiørnehoved, har 7 Gaarde, samt 16 Huse. Gierdere har 3 Gaarde, 4 Huse. Kragevig, har 4 Gaarde, nær ved Stranden, Oremansgaard, har tilforn været en liden ufrie Herregaard af 21 Tønder Hartkorn, men blev nedbrudt, og dens Jorder brugte til Rytterkobler: men nu er Gaarden og dens Hartkorn indlemmet i Jungshoveds Herregaards-Taxt, og af den nyder Præsten til Refusion aarlig 25 Rdlr. for sin Tiende. Imellem Kragevig og Jungshoveds-Øe er et Revier, eller saa kaldet Noor, som løber ind fra Søen, hvori fanges Giedder, Aborrer og Aal. Nebbele, ere to Gaarde. Ammendrup, har 9 hele og 4 halve Gaarde, hvoraf den ene er Præstens Mensalgaard af Hartkorn 2 Tdr. 2 Skpr. Ulledie, har 14 Gaarde, Amtets nye opbygte Fangetaarn og Distriktets Tinghuus, saa og 7 Huse. Sognepræstens

Mensalgods er to Huse strax ved Præstegaarden, hvoraf han nyder den aarlige Huseleie, samt en Mensalgaard, hvoraf han nyder aarlig Landgilde 10 Skpr. Byg og 2 Skpr. Rug.

*10) **Jungehoved-** eller rettere **Jungshofts-Sogn**, beliggende paa en stor skovrig Peninsel eller Halvøe, kaldet Jungs-Øe eller Jungshoveds-Øe, som strækker sig med en stor rund Krumning langt ud i Søen, og er omringet af Søen paa de tre Kanter, men ellers landfast. Denne saa kaldte Øe skal have sit Navn af en vendisk Søerøver, kaldet Juhn eller Jung, som her i fordum Tid skal have haft sit Tilhold med sit Fribytter-Anhang. Sognet har sit Navn af et Slot, Jungshoft-Slot kaldet, som fordum har ligget yderst ved Hovedet eller Strandkanten paa en høi Banke tæt ved Kirken, og skal i de ældre Tider have været et anseeligt Slot med Taarne, Volde og Graver omkring; og da givet en ypperlig Anseelse ud til Søen.*

Dette Slot skal være bygt Aar 987 af forommeldte vendiske Søerøvere, og har i de ældre hedenske Tider været et bekvemt Søerøver-Tilholdssted for de Askomanner, Obotritter, Svardaner og Angrivaher, som ellers under det bekiendte Navn af Vitalianer gjorde Østersøen usikker med deres Søerøveri, indtil at disse Søerøvere omsider bleve udryddede; og dette Slot, i Kong Valdemar den Tredies Tid Aar 1369, blev et kongeligt Slot og Kronens Forlehning. Omsider blev dette Slot, saasom af Ælde forfalden, nedbrudt i Kong Friderik den Fierdes Tid, da dets Hovmarker bleve udlagte til Rytterkobler og Kavallerie-Hestes Græsning.

Og da Præstegaarden, som den Tid laae strax ved Kirken i Hovmarken, afbrændte Aar 1718, blev Præstegaardens Jord, som var 8 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. lagt ind under Hovmarken, og Sognekaldet annekteret til Sognepræsten i Præstøe. Aar 1761 solgte Kong Friderik den Femte Jungshoveds Gods til Geheimeraad Henrik Adam Brokkenhuus. Jungshoveds Hovedgaards-Hartkorn er med Præstegaardens Jord iberegnet 63 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr. Ager og Eng, og Skovskyld 1 Td. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb. Man seer endnu Voldstedet og Rudera af det gamle Jungshoveds-Slot, men ingen nye Bygning er siden den Tid opført igien, thi Hovmarkerne ere bortforpagtede til Bønderne. Disse Hovmarker ere indrettede af den nedbrudte Kirkebye Jungshoveds Bøndergaarde, for hvis Nedbrydelse Præsten har i fordum Tid nydt til Refusion for sin Tiende 70 Rdlr., men nu ikke. Til Jungshoved-Sogn (hvis Kirke ligger for sig selv paa den yderste Kant af Landet, og er et Sømærke for de Søefarende) hører Stauerbye, som har 16 hele og 2 halve Gaarde, foruden Præstegaarden, hvortil ingen Jord er, og 16 Huse; denne Bye ligger tæt ved Stranden. Smistrup, har 8 Gaarde og 4 Huse, men de øvrige to Gaarde, som kaldes Hovgaarde, høre til Skibbinge-Sogn. Steenstrup, har 8 Gaarde. Ambek, har 8 1/2 Gaarde og 3 Huse. Roneklint, har 11 Gaarde og 11 Huse. Bønsvig, har 16 Gaarde og 4 Huse. Disse tvende Byer ligge tæt ved Stranden, hvor de forbiseilende Skibe ved kontrair Vind have god Ankergrund, især ved Roneklint. De øvrige Byer, som ligge paa denne Halvøe, høre til Skibbinge-Sogn. Det er ellers at merke, at denne Halvøe bliver Aar efter Aar alt mere og mere landfast, fordi at Revieret eller Nooret imellem Øen og det faste Land tilstoppes aarlig af Søen, og groer efterhaanden mere sammen; paa den sydlige og paa den vestlige Side skilles denne store Peninsel fra Præstøe ligeledes ved et lidet Revier.

Dette Sogn har været annekteret til Præstøe i nogle Aar fra Aar 1718, da Præstegaarden, som den Tid laae i Nærheden af Kirken, brændte, indtil Aar 1762, da Jungshoved-Sogn fik igien sin egen Sognepræst; og den nye Præstegaard blev bygt i Staurbye, men uden sin forrige Præstegaards Jorder og Avling. Sognepræsten for Jungshoved har, foruden sin Præstetiende, ogsaa Sognets Kongetiende tillige sig tillagt.

Der kan læses mere om vores område i bl.a. "Beskrivelse over Baroniet Stampenborg" af **M. S. P. Repholtz**, Kandidat i Theologien, København 1820.

M.S.P. Repholtz skriver også i sin bog, at der har levet mennesker på Jungshoved i oldtiden, herunder såkaldte Næsekonge:

Imedens altsaa Søerøvereiet var i Norden en hæderlig Beskiæftigelse, fordrede Klogskab og Sædvane, at enhver Forening af Sæhelte valgte sig en Anfører. Saavel i Kampen, som i Raadet var han den Første, og han skulde give de fælleds Kræfter den ærefuldeste og fordeelagtigste Retning. Saadanne Høvdinge, der ofte nedstammede fra en Overkonge og vare afhængige af ham kaldtes Søkonger, og de vare enten Søkonger, og de vare enten Øekonger, naar de havde sat sig fast paa en Øe, eller Næsekonger, naar de havde opsøgt sig et Næs, hvorfra de beqvemst kunde drive deres Søerøveri. Dette Næs (paa gammel Dansk Hoffuit, Horsæth, Hoved ¹) lat. caput) var et Tilholdssted især om Vinteren, og dets Besiddelse var af stor Vigtighed, jo tidligere om Foraaret, og længere ud paa Efteraaret de derfra kunde drage i Søen.

Paa Siællands Kyster tælles flere Punkter, der med større eller mindre Vished kunne antages, at have været Opholdssteder for Oldtidens Næsekonger. Til disse hørte for en Deel den Strækning, som det nuværende Baronie Stampenborg. og i Særdeleshed Jungshoved Gods, der er en Halvøe ²) Et Blik paa Jungshoveds geographiske Forhold vil foreløbigen lede til at antage, at det har været Sædet for en Søkonge, hvormed deels Sagn ³) og deels Levninger af en gammel Borg, hvis første Grundvold rimeligen skyldes en saadan Viking, tillige afgive Vidnesbyrd.

Og videre:

At Jungshoved i Oldtiden var en Næsekonges Besiddelse, derom synes ogsaa de flere tiloversblevne Kæmpehøie at give Formodning. Der findes iblandt andre Høie endnu en paa Hovmarken, Nord Vest for Gaarden, med det Navn: Askebrænderhøien. Navnet paa denne har vedligeholdt sig, uagtet den ikke har nogen Steensætning og næsten ganske er overpløiet. Det lade sig tænke, at hine gamle Vikinger have i Bruna-Olds Dage opbrændt de Dødes Liig paa denne Høi, hvilken Skik kunde længe have vedligeholdt sig paa en Udkandt af Landet, som denne. Desuden gives der en Mangle-Høi, hvis rette Navn er vel Mangle-Høi ∴ Store Høi, Møller-Høi og Mislehøi foruden flere.

Men han skriver, at det ikke har været muligt for ham at finde kilder, der kan underbygge Nicolai Jonges oplysning om, at der er bygget et slot på Jungshoved i 987 af en vendisk sørøver ved navn Jung, eller at det er ham, Jungshoved skulle være opkaldt efter:

Dersom R. Jonges Paastand, at Jungshoveds Borg var anlagt 987 af en vendisk Søerøver Jung eller Juhn, som gav Halvøen sit Navn, havde sin Grund i sikre historiske Vidnesbyrd, da vilde denne Borg være den eneste i

Danmark fra hiin Tidslader, hvorom en saadan Tidsbestemmelse kunde anføres; men indtil visse Vidnesbyrd findes, kan Ingen ansee hans Paastand for sikker, og allermindst den, som veed, hvor vanskeligt der er, at kunne angive et bestemt Aar i hvilket en mindre mærkværdig Borg kan være anlagt, og i en Tidsalder, da selv de vigtigste Begivenheders Tidsbestemmelse er stundom saare usikker.

Har der mon boet en næsekonge, sørøver eller viking på Slotsbanken?

Selv om både Jonge og Repholtz slår fast, at der har boet mennesker på Jungshoved i oldtiden, og at der må have boet en Næsekonge eller Høvding et eller andet sted på Jungshoved, så henviser Repholtz til, at der ikke findes vidnesbyrd om hverken tid eller sted for en borg fra tidligere tid.

Hverken Jonge eller Repholtz havde kendskab til pælespærringerne i Noret, der først blev (gen)opdaget i 1980 og tidsbestemt i 1994-95. Nogle af pælespærringerne stammer fra Harald Blåtands tid. Under Harald Blåtand blev der opført en række Vikingeborge i Danmark, hvoraf den senest fundne er Ringborg ved Lellinge syd for Køge; men det vides ikke, hvorfor disse pælespærringer - og dem, der stammer fra jernalderen - blev anlagt. Derimod må det formodes, at pælespærringerne fra 1200-tallet er anlagt i tilknytning til middelalderborgen.

Det er ganske få arkæologiske undersøgelser, der har fundet sted på Jungshoved. De første observationer var i 1963, og de blev først fulgt op i 1980. De hidtil eneste udgravninger, der er foretaget på selve Slotsbanken, var i 1999, og her blev der fundet spor af middelalderborgen, der første gang er nævnt i Kong Valdemar Sejrs Jordebog fra 1231, men ikke af en tidligere borg.

Hvad skulle pælespærringerne beskytte? Har der ligget en borg på Jungshoved i oldtiden? Skyldes placeringen af Jungshoved Kirke, at den er bygget på et sted, hvor der lå en tidligere trækirke, der måske stammede fra den tid, hvor Harald Blåtand "gjorde danerne kristne"? Sådan kan man blive ved. Der er stadig mange ubesvarede spørgsmål vedr. Jungshoveds historie. Det er nu snart 25 år, siden de sidste fund blev gjort; der må være meget mere at komme efter, så hvornår dukker der mon noget nyt op?

Foredrag og Sogneudflugt

Tidligere eksisterede der en begrænset viden om vikingetiden på Sydsjælland; men i de senere år, er der kommet mere frem. Til efteråret sætter Jungshoved Menighedsråd fokus på Vikingetiden.

D. 20. september 2017 afholdes et foredrag i Rejsestalden: **Vikingetiden set fra Sydsjælland og Møn** med **Jens Ulriksen**, Forskningsleder. Mag.Art., Ph.D. forhistorisk arkæologi, Museum Sydøstdanmark, Vordingborg.

D. 30. september 2017 arrangeres en fælles **Sogneudflugt** for Allerslev og Jungshoved sogne **til Vikingeskibsmuseet** i Roskilde, hvor de såkaldte Skuldelev skibe er udstillet. Disse vikingeskibe indgik i en pælespærring i Roskilde fjord ud for Skuldelev.

Bjarne H. Sørensen

Foto: Vikingeskibsmuseet